

se stopnjuje celo do dečkove ogroženosti, kot empatija v živalski svet. Živali torej deček-pastirček doživlja zelo kompleksno: hkrati kot *vir grožnje in varnosti*, kot *tuji in udomačeni svet*; zato je Bizjakov *Nori bik* v bistvu *pripoved o odraščanju*, konfliktnih in pomiritvah, grozi in spokojnih sanjah. *Nori bik* s tem po sporočilni kompleksnosti opazno nadgrajuje prejšnje Bizjakove pripovedi. K zanimivosti in komunikativnosti slikanice prispevajo tudi aktualne navezave, na primer na bolezen norih krav (bolezen pastirček v podobi bika Cika »že pozna«), jezikovne igre (gōri na gōri nōri bik ponori) in dinamična pripoved.

Nori bik je pisan kot spomin na čas, ki ga ni več v zavesti mladih bralcev. Bo, v slovenščini, v času interneta, ustreza estetska informacija mlademu bralcu –

kot slika za vedno minulega otroštva? Bo, v šestih tujih jezikih, pričevanje o delu naše mladinske literature, ki odraža vezi s klasičnimi vzorci? Spominska literatura in poetika resentimenta pač nikoli ne bosta popularni, najbrž nikoli tudi ne bosta na vrhu lestvic najljubših knjig. Toda če se v mladinski knjigi združita prepričljiva, iskrena pripoved o lastnem (tudi temnem) otroštvu ter estetsko učinkovita govorica slike, potem ni razloga, da se nove knjige ne bi razveselili. Kot je zapisal F. Bevk: »Ne da se vsega dojeti s pametjo, to ali ono se ujame le s srcem. In nazadnje: da po pravici povem, so me te zgodbe težile, kakor da me silijo, naj vam jih povem. Povedal sem vam jih, tu so! Zdaj pa vi sodite o njih.« (*Zlata voda*, 1969: 7)

Igor Saksida

MODERNIZIRANO STILNO IZROČILO Skočirjeve ilustracije Bizjakovih besedil

Ilustracije Rudija Skočirja h knjigam Ivana Bizjaka *Srečelov*, *Petelin in dva petelinčka* ter *Nori bik* so idealna likovna spremljava avtorjevih spominskih zgodb, saj sugestivne celostranske podobe ob vsaki strani sproti oživljajo dogajanje in učinkovito odzvanjajo zapisano vsebino.

Bistvena za slike sta kompozicijska premišljenost ter v skladu z besedili rahlo teatralno dramatizirana ali lirizirana pripovednost, presijana s patino polpreteklosti, ki sije iz pisateljevih otroških spominov, zajetih v živobarvne slike, v katerih se je ilustrator značilno naslonil na izročilo secesije. Pri tem pa je njeno linearnost zapolnil s pripovednostjo ter sentimentom, ki živi z malone naivno prisrčno, a uglajeno izrisano kultiviranostjo, najbolj ljubeznivo razvidno v upodobljenih obrazih in zlasti pogledih figur, posebno občutljivega, nežno krh-

kega osrednjega dečka, ki nastopa v vseh treh zgodbah.

V slikah se povezujeta pripoved oziroma natančno opisovanje in elegantna kompozicija s premišljeno izbranimi izrezi, ki vdihujejo celoti celo gledališko-filmski učinek ter usmerjajo gledalca na posebej izbrani aspekt, bistven za otroško perspektivo pripovedovalca, iz katere so strogi odrasli še večji in živali še bolj skrivnostne in divje. Ostro sklenjena, ponekod v gestah za spoznanje schielejevsko ekspresivna risba izrisuje ali rezlja figure in prizorišča v jasno preglednost, urejeno v ritmi in siluetah, linearno razčlenjeno v plitvih prostorskih pasovih in secesijsko vitkih proporcij, ki se urejajo v značilno zadržano estetsko harmonijo. S takim prijemom je realnost monumentalizirana ter dojeta celo kot ornament; znotraj arhitekture nosilnih

obrisov pa se na draperijah in druge razživljajo nežni, drobno izcizelirani vzorci, zlasti v širnih preprogah cvetličnih travnikov, ki jih dojemamo kot očitne spomine na Gustava Klimta, a tudi v poetičnih akvarelnih prelivih, zajetih med visoke krajinske horizonte, med katerimi se v najbolj nežni od zgodb, v *Srečelovu*, slikovito razprostira tudi nad ovčicami viseča megličavost in oblačnost.

Slikar zna prilagodljivo povezati prizorišče, junake ter vzdušje, ki ga sugerira pripoved, vse pa zelo smotno in vsakič znova zajema v obrise, ki premišljeno gradijo jedra kompozicij v ritmično zaočkrožene in monumentalne prizore. Z nežno risbo enakomerno razčlenjenih detajlov pretkano ornamentalnost pa napolnjuje zamolka ali sijoče živa, s pajčevino risbe kristalinično preprežena in izjemoma, v večernih prizorih, celo magično učinkujoča barvitost. Pripovedni realizem, ki je izhodišče na osebnih doživetjih temelječi Bizjakovi prozi, je v Skočirjevih ilustracijah prilagojen dinamiki prizorov ter poanti zgodbe, zdaj umirjeno poetičen zdaj zgoščen v konfliktno napetost, pri tem pa dosledno oprt na linearno izročilo secesije. To pa je za Skočirjevo umetnost tudi sicer značilno, saj na podobnem prijemu temeljijo tudi otrpli prizori njegovih rudarskih figur z avtorjevih siceršnjih slik in grafik, kjer učinkujejo kot posvečeni, iz časa iztrgani spomini, tako kot praznično obarvan družinski prizor na eni izmed ilustracij v *Srečelovu*. Ob ilustracijah pa se to kaže kot še posebej pomenljivo, saj so bile prav secesijske ilustracije za svoj čas posebej značilna zvrst. Skočirjeve podobe jih seveda prenavljajo z avtorjevim osebnim naglasom, ponekod pa secesijske oblike vzpostavljajo skorajda celo kot citat. To pa v času, ko sklicevanje na vzornike oziroma prednike ter citiranje velja za hommage, umetnik očitno dojema kot način, s katerim lahko vnaša v podobe tudi čustveno spominsko

dimenzijo ter vzpostavlja v dialogu s pisateljem med iskanjem najustreznejše oblike tudi lastno avtentičnost. Pri tem se opira na dejstvo, da prva klasična doba slovenske mladinske ilustracije temelji v času pred prvo svetovno vojno na umetnosti vesnanov, ki so prav tako občudovali Klimta ter prilagajali secesijsko izročilo realizmu in naivni pripovedi ter iz tega sčasoma razvili osebno sintezo, temelječo na ritmizirano realistični, dekorativno obarvani risbi, ki je združevala krasilno eleganco in živahno obarvano domačnost ter čustveno toplino, ki najbrž kot izraz umetnikovega značaja odlikuje tudi njegove slike. In najbrž je prav zato posegel v izročilo tega časa tudi Skočir, ki je svojo uokvirjeno monogramsko signaturo celo nalašč prilagodil Gasparijevi, kot bi želel svojo resničnost tudi izrecno vpisati v spominski čas.

Tako se je v teh ilustracijah zavestno navezal na dobo, ki je prva ilustrirala klasike slovenske realistične književne proze, in ker iz tega sicer moderniziranega stilnega izročila zajema tudi pisatelj, je to lahko iz svoje perspektive naredil tudi slikar. Privlačne barvite podobe je nabil z nesentimentalno patino in zbudil spomine na stare ilustrirane knjige ter si tako sam vzpostavil merilo in izhodišče za primerjavo. Hkrati pa se ob njih jasno zavemo, da pri tem ne gre več za odmev sodasnega sloga, ki je pred slabim stoletjem očaral na Dunaju živeče vesnane, in pozneje tudi ekspresioniste, med njimi posebej Toneta Kralja, marveč za osebno oživiljen historičen pogled, ki v svojem prijemu obuja tudi kulturno izročilo in je tako naravno vključen tudi v prenovljen odnos do secesije, ki je v svetu razviden od poznih 60. let dalje, ko so pričeli izhajati ponatisi tedanjih ilustriranih knjig ter se tudi sodobni ilustratorji oplajati v njenem rafiniranem duhu. Vendar ni tega pri nas najbrž nihče storil tako dosledno prepričano in doživeto kot

Ilustracija Rudija Skočirja iz Bizjakove knjige Nori bik

Skočir, ki se je s takimi knjigami gotovo identificiral. Zato so njegove živo izrazne, a v svoji stilizaciji v spominsko odmaknjenost zazrte ilustracije Bizjakovih knjig zadržan izraz v polpreteklo nekdanjost zagledanega duha in osebne avtorjeve afinitete, ki je našla, kot sporočajo njegove slike, v doživetju umetnosti, združenem z mladostnimi življenjskimi izkušnjami, ustvarjalni impulz in lastno potrditev ter celo izhodišče za pojmovanje lepote, ki vsakdanjo, tudi topografsko lokalizirano realnost, kakršno zaslutimo iz Bizjakovih zgodb, prestavlja v pražnje obarvano in krhko občuteno ter s krasilnimi vzorci prepreženo, a

nežno razčlenjeno pripovedno monumentalnost. V tej historični konstelaciji pa Skočirjeve ilustracije v življenju na novo odkrivajo poleg človeške moči, samote, strahu in naravne prvobitnosti, posebej utelešene v neukročenih živalih, tudi nežno lepoto, dojeto v poetičnem doživljanju narave in prazničnem zavetju skrbno izrisanih interierov, ne da bi zaničkale najbolj vsakdanjo realnost ter stopile iz realistično otipljive Bizjakove zgodbe, iz katere se v siju lune prebujajo med živalmi pisateljeve neizsanjane otroške sanje.

Milček Komelj

TRI GRIMMOVE PRAVLJICE V LUTKOVNEM GLEDALIŠČU MARIBOR

V lutkovnem gledališču živijo pravljice svoje likovno-scensko, igralsko in zrežirano življenje. Pa naj gre za krstne uprizoritve povsem izvirnih del ali za dramatisacije tistih pravljič, ki si jih kot prve priključimo v spomin, ko nekdo izgovori besedo »pravljica«. Pravljičice so najhvaležnejši material za lutkovno predstavo. Povečini imajo izdelano dramaturgijo in dramsko napetost že v sebi, zato je lahko njihov prenos v dramatisirano obliko in pozneje v prostor lutkovnega odra precej nezahteven. Odločitev, kako pravljico spremeniti in jo dramatisirati, da bo zadostila pogojem gledališča, se potem vrti samo okrog dopisa dialogov, če je pravljica bolj opisna, okrog domisleka likovne podobe, lutkovne tehnike, predvsem pa redukcije na bistvene elemente, ki določajo pravljico.

Zgledni primeri za zgoraj naštete trditve so tri dramatisacije pravljič bratov Grimm češkega režiserja **Pavla Polaka** v **Lutkovnem gledališču Maribor**. *Concerto Grosso* (po *Bremenskih mestnih godcih*), *Sneguljičico* in *Pepelko* v prvi vrsti

povezujejo mehčanje krutih elementov, nevsiljiva komičnost in prijazen pristop k malim gledalcev. To so tudi sicer Polakove stalnice, od koder verjetno izvira priljubljenost sleherne njegove predstave. Zdaj se jih je v Mariboru nabralo že kar veliko, ob zgoraj naštetih so to še predstave, *Ko pride Zvezda*, *Vodni mož in lepa Polona*, *Butalci* in *Prihaja cirkus*. Vendar nas bodo v nadaljevanju zanimale predvsem tri predstave po motivih pravljič bratov Grimm.

Concerto Grosso je nastal po Polakovi dramatisaciji v prevodu Marjana Pungartnika, ob režiji je Pavel Polak tudi avtor scenografije, lutke in kostume je izdelala Breda Varl. Zaigrali pa so Petra Caserman, Karla Godič, Davorin Kramberger, Danilo Trstenjak in Maksimiljan Dajčman. V *Concertu Grosso* je Polak izpeljal zgodbo iz glasbe, ki je v osnovi *Bremenskih mestnih godcev*. Tam se živali, ki so odslužile gospodarjem, odpravijo v Bremen za godce. Ponoči na poti obtičijo v gozdu, preženejo roparje iz njihovega skrivališča in ostanejo v hiši. Preprosta